

CÖNK VE MECMUALARA GÖRE ANADOLU HATAYİLERİ: YENİ ŞİİRLER VE MAHLAS PROBLEMİ

ANATOLIAN HATAYIS ACCORDING TO CONKS AND MAJMUAS: NEW POEMS AND THE PSEUDONYM PROBLEM

Taha Tuna KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sivas/Türkiye
tahatuna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8622-5635>

ÖZET

Bu çalışma, Türk halk edebiyatının birincil kaynakları olan cönk ve mecmualar üzerinden, Anadolu sahasında “Hatayî” mahlasını kullanan şairlerin eserlerini ve bu isim etrafında şekillenen mahlas problemi meselesini ele almaktadır. Edebiyat tarihinde çoğunlukla Safevî hükümdarı Şah İsmail Hatayî ile özdeşleştirilen bu mahlasın, Anadolu’nun dinî-tasavvufî atmosferinde farklı âşıklar tarafından da benimsendiği bilinmektedir. Bu durum, özellikle yazma eserlerdeki şiirlerin kime ait olduğu hususunda ciddi bir aidiyet karmaşasına yol açmaktadır. Araştırma kapsamında, Doğan Kaya Arşivi başta olmak üzere çeşitli koleksiyon ve kütüphanelerden derlenen 10 adet cönk ve mecmua titizlikle incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve metin karşılaştırması tekniklerinin kullanıldığı çalışmada, tespit edilen Hatayî mahlaslı şiirler mevcut literatürle mukayese edilmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde, daha önce hiçbir yayında yer almadığı saptanan; Can Hatayî’ye ait 20, Sultan Hatayî’ye ait 15, Kul Hatayî’ye ait 2 ve Pir Hatayî’ye ait 1 olmak üzere toplam 38 yeni şiir gün yüzüne çıkarılmıştır. Elde edilen bulgular, Anadolu sahasında “Anadolu Hatayîleri” olarak kavramsallaştırılan ve sayıları on u bulan farklı şairlerin varlığını destekler nitelikte olup mahlas enflasyonu sorununa ışık tutmaktadır. Sonuç olarak, Hatayî mahlaslı metinlerin değerlendirilmesinde Şah İsmail odaklı yaklaşımın ötesine geçilerek, cönk kayıtları ışığında bu şairlerin özgün kimliklerinin müstakil olarak değerlendirilmesi gerektiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hatayî, cönk, mecmua, âşık edebiyatı

ABSTRACT

This study examines the works of poets who used the pseudonym “Hatayî” in the Anatolian context and the problem of pseudonym confusion surrounding this name, based on *cönks* and *majmuas*. While this pseudonym is predominantly associated with the Safavid ruler Shah Ismail Hatayi in literary history, it is well-known that various folk poets in the religious-mystical atmosphere of Anatolia also adopted it. This situation leads to significant attribution problems regarding the authorship of poems found in manuscripts. Within the scope of the research, ten *cönks* and *majmuas* collected from various archives—primarily the Doğan Kaya Archive—and libraries were meticulously analyzed. Utilizing qualitative research methods such as document analysis and text comparison, the identified poems with the Hatayî pseudonym were compared with existing literature (Ibrahim Aslanoğlu, Bekir Karadeniz, Atalay, etc.). As a result of the analysis, a total of 38 new poems—20 belonging to Can Hatayî, 15 to Sultan Hatayî, 2 to Kul Hatayî, and 1 to Pir Hatayî—that have not been included

in any previous publications were uncovered. The findings support the existence of approximately ten different poets conceptualized as “Anatolian Hatayis” and shed light on the problem of pseudonym inflation. The study concludes that an approach centered solely on Shah Ismail is insufficient for evaluating texts with the Hatayî pseudonym; instead, the unique identities of these poets must be assessed independently in light of data from *cönk* records. This article is significant both for introducing new texts to the literature and for addressing the problem of attribution through concrete data.

Keywords: Hatayî, cönk, majmua, ashik literature

1. GİRİŞ

Cönkler ve şiir mecmuaları, âşık edebiyatının ve önceki devirlerin sözlü folklor ürünlerinin yazıya dönüşmüş birer vesikası olmaları hasebiyle Türk kültürü ve edebiyatı açısından birincil başvuru kaynaklarıdır. Bu eserler, her ne kadar ağırlıklı olarak nazım türündeki ürünleri ihtiva etse de, yer yer dinî bilgiler, hutbe ve vaaz notları gibi mensur metinleri de bünyesinde barındırabilmektedir. Cönklerin ve mecmuaların edebiyat tarihindeki en temel işlevi; adı unutulmuş şairlerin eserlerini koruması, bilinen şairlerin gün ışığına çıkmamış şiirlerini barındırması veya bilinen metinlerin farklı varyantlarını sunmasıdır. Muhtelif kütüphanelerde ve şahsi arşivlerde bulunan bu eserler, halk edebiyatı verilerinin tespiti noktasında kritik bir öneme sahiptir. Söz konusu cönkler ve mecmualarda Türk âşıklık geleneğine ait pek çok şiir gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bu eserler, âşık edebiyatının ve önceki devirlerin sözlü folklor ürünlerinin yazıya dönüşmüş örneklerini içine aldıkları için kültürümüz için önem arz etmektedirler.

Edebiyatımızda Hatayî konusu üzerinde durulması gereken bir problem olarak karşımızda durmaktadır.

19

Türk halk şiiri geleneğinde *Hatayî* mahlası, çözülmesi gereken karmaşık bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Yedi büyük Alevî ozanından (Nesimî, Fuzulî, Hatayî, Pir Sultan, Viranî, Kul Himmet ve Yeminî) biri olarak kabul edilen ve ayin-i cemlerde şiirleri okunan Şah Hatayî (1486-1524), bu mahlasın asıl sahibi ve şöhret odağıdır. Şah İsmail'in şiirlerinde mahlas olarak kullandığı Şah Hatayî'nin yarattığı bu geniş etki alanı, Anadolu'da aynı mahlası kullanan başka şairlerin de ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Benzer mahlas karışıklıklarına Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve Karacaoğlu gibi gelenek kurucu isimlerde de rastlanmaktadır. Anadolu sahasında Özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinin hâkim olduğu yerlerde kaleme alınan cönk ve mecmualarda yer alan binlerce şiir arasında Hatayî mahlaslı ürünlerin önemli bir yekûn tuttuğu müşahade edilmektedir. Bu şiirlerin büyük bir kısmı Şah İsmail'e ait olsa da önemli bir bölümü de "Anadolu Hatayîleri" olarak adlandırılan farklı şairlere aittir.

Bu çalışmanın temel amacı, cönk ve mecmualarda yer alan Hatayî mahlasıyla yazılmış şiirleri incelemek, daha önce yayımlanmamış olanları tespit etmek ve bu şiirlerin aidiyeti üzerine değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu bağlamda çalışma şu sorulara cevap aramaktadır:

- Anadolu sahasında Hatayî mahlasıyla şiir söyleyen kaç farklı şair bulunmaktadır?
- Cönk ve mecmualarda yer alan şiirlerin ne kadarı daha önce yayımlanmamıştır?
- Âşık edebiyatı geleneği içerisinde 'Hatayî' mahlasının farklı şairler tarafından yaygın biçimde tercih edilmesinin ardındaki geleneksel motivasyonlar ve sosyo-kültürel etkenler nelerdir?

2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Hatayî ve Şah Hatayî mahlaslı şiirlerin tasnifi üzerine Türkiye, Azerbaycan ve İran'da geniş kapsamlı çalışmalar yürütülmüştür. İbrahim Aslanoğlu, Bekir Karadeniz, Ali Cem Akbulut ve Atalay gibi araştırmacıların çalışmalarıyla 400'ün üzerinde şiir kayıt altına alınmıştır. İbrahim Aslanoğlu, *Şah İsmail Hatayî (Divan, Dehname, Nasihatname ve Anadolu Hatayîleri)* adlı eserinde, mahlas kullanımındaki bu çeşitliliği gruplandıran ilk araştırmacılardandır. Aslanoğlu; Can Hatayî, Derdimend Hatayî, Derviş Hatayî, Kul Hatayî, Pir Hatayî ve Sultan Hatayî gibi isimleri ayrı başlıklar altında değerlendirmiştir (Aslanoğlu, 1992). Aslanoğlu, Anadolu Hatayîleri için de ayrı bir grup oluşturmuş ve onların şu şekilde sıralamıştır:

Can Hatayî (25 şiir, 6'sı aruz),
Derdimend Hatayî (2 şiir),
Derviş Hatayî (2 şiir),
Kul Hatayî (1 şiir),
Pir Hatayî (3 şiir),
Şah Hatayî (126 şiir),
Sultan Hatayî (9 şiir) (Aslanoğlu, 1992).

Hatayî mahlaslı şairler üzerine kaleme alınan diğer kitaplarda neşredilen şiirler de benzer sayılardadır. Bu eserlerde ağırlıklı olarak Şah Hatayî şiirlerine yer verilmekte olup az da olsa Hatayî mahlasını kullanan başka âşıkların şiirlerine de rastlanmaktadır (Cavanşir ve Necef, 2006; Ergun, 1961; Eyuboğlu, 1991; İsmailzade, 2001; Köksal, 2012; Memmedov, 1966; Seferli, 2005; Şahin, 2011).

Anadolu Hatayîleri üzerine yapılan incelemeler neticesinde Can Hatayî, Sultan Hatayî, Derviş Hatayî, Derdimend Hatayî, Dost Hatayî, Kul Hatayî, Miskin Hatayî, Pir Hatayî, Şeyh Hatayî, Hasta Hatayî olmak üzere 10 farklı isme ulaşılmaktadır. Bu şairlerin biyografik bilgileri büyük oranda meçhul kalmakla birlikte, gelenek içerisindeki konumları şiirleri üzerinden takip edilebilmektedir. Örneğin, Karadeniz ve Akbulut (2016), Şah Hatayî ile Can Hatayî arasında bir baba-oğul ilişkisi olduğuna dair önemli bir tespitte bulunmuşlardır. Şah İsmail'in 1524'teki vefatından sonra, onun inanç ve edebî mirasını sürdüren takipçileri, üstat bildikleri bu ismi mahlas olarak benimseyerek geleneği devam ettirmişlerdir. Ancak bu durum, metinlerin aidiyetinin tespitini zorlaştıran bir "mahlas enflasyonu"na yol açmıştır. Literatürdeki bu yetkin çalışmalara rağmen, araştırmacıların incelediği külliyatların dışında kalan Doğan Kaya Arşivi gibi şahsi ve yerel koleksiyonların titizlikle taranması, daha önce kayıt altına alınmamış 38 yeni şiirin tespit edilmesine imkân tanımıştır."

Kaynaklarda adı geçen Anadolu Hatayîlerinin mahlasları ve şiirlerinin ayakları şöyledir:

Can Hatayî (14 adet)

Kara saç boynuma serildi düştü (Birdoğan, 1991: 112)
Bir ucu var şar içinde (Birdoğan, 1991: 117)
İndi Şah'a secd'eyledi (Birdoğan, 1991: 123)
Daim Hakk'a fızahım var (Birdoğan, 1991: 138)
Can u dilden illallah hû (Birdoğan, 1991: 148)
Zerrece gönlümde güman gerekmez (Cavanşir ve Necef, 2006: 455)
Bir ucu var şar içinde (Cavanşir ve Necef, 2006: 492)
Gel yanıma hele kardaş (Karadeniz ve Akbulut, 2016: s365)
Hatırları yıkma gönül (Karadeniz ve Akbulut, 2016: 364)
Bülbül oynar gül içinde (Karadeniz ve Akbulut, 2016: 364-365)
Bülbül gel bizim bağa gel (Atalay, 2019: 636)

Aşkın içre girme ile (Atalay, 2019: 637)
Bilin ahır zaman oldu (Atalay, 2019: 642)
Aşkın içre girmeyile (Köksal 82-83)

Sultan Hatayî (11 adet)

Mürşidimden gayrı nem var benim de (Birdoğan, 1991: 48)
Mihman Canlar bize safa geldiniz (Birdoğan, 1991: 108)
Gider delil Şah-ı Merdan (Birdoğan, 1991: 132)
Bir kararı bütün yar senin olsun (Cavanşir ve Necef, 2006: 474)
Nasip olmaz türlü candan içeri (Atalay, 2019: 665)
Dardadır Muhammet Ali (Atalay, 2019: 686)
Cümle Cihan mahlûkunun canı Ali'dir (Atalay, 2019: 690)
Hile ile hurda ile yol olmaz (Atalay, 2019: 697)
Yaman ile Hurda ile yol olmaz (Köksal, 2012: 80)
Dardadır Muhammed Ali (Köksal, 2012: 80)
Hem ahiretin şah sultanı Ali'dir (Köksal, 2012: 81-82)

Derviş Hatayî (3 adet)

Lâ feta illâ Ali Lâ Seyfe illâ Zülfikâr (Atalay, 2019: 662)
Ol mehpâre gibi ayb bulunur mu (Atalay, 2019: 662)
Can bülbülü öter canân içinde (Atalay, 2019: 663)

Derdimend Hatayî (1 adet)

Bir gece rüyama gir Hacı Bektaş (Birdoğan, 1991: 97)

Dost Hatayî (1 adet)

Muhabbetten geçen Hak'tan da geçer (Ali Rıza Öge Mecmuası 217a / Cavanşir ve Necef, 2006: 470)

Kul Hatayî (1 adet)

Yalvaralım pirim Abdal Musa'ya (Atalay, 2019: 666)

Miskin Hatayî (1 adet)

Bu devlete saadete (Atalay, 2019: 668)

Pir Hatayî (1 adet)

Didar ile muhabbete aşk olsun (Cavanşir ve Necef, 2006: 474; Atalay, 2019: 671)

Şeyh Hatayî (1 adet)

Gel beru ey can dediler (Cavanşir ve Necef, 2006: 490)

Hasta Hatayî (Aruz Şairi) (27 şiir)

(Birdoğan, 1991: 162, 176, 177, 178, 184, 185, 188, 198, 200, 201, 203, 204, 216, 237, 252, 253, 256, 257, 267, 268, 270, 271, 276, 279, 299, 305, 334)

3. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden "doküman incelemesi" ve "metin karşılaştırması" teknikleri kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın materyalini, Doğan Kaya Arşivi'nde yer alan ve muhtelif yörelerden derlenen 10 adet cönk ve mecmua ile Sivas

Ziyabey El Yazmaları Kütüphanesi, Ali Rıza Öge ve Necdet Kurt koleksiyonlarındaki yazma eserler oluşturmaktadır.

Araştırma süreci şu aşamalardan oluşmuştur:

1. Farklı arşivlerde ve koleksiyonlarda bulunan yazma eserler belirlenmiş ve Hatayî mahlasıyla kayıtlı şiirler tespit edilmiştir.
2. Tespit edilen Hatayî mahlaslı şiirler; Aslanoğlu, Karadeniz, Atalay ve Köksal gibi araştırmacıların yayımladığı mevcut külliyatlar başta olmak üzere önceki çalışmalarla karşılaştırılmıştır.
3. Mevcut yayınlarda yer almayan, Anadolu Hatayîlerine ait olduğu saptanan özgün şiirler ayrıştırılmıştır.
4. Şiirler; mahlas türlerine göre (Can Hatayî, Sultan Hatayî vb.) tasnif edilerek yayıma hazırlanmış ve böylelikle edebiyat tarihine kazandırılmıştır.

Âşık edebiyatı araştırmalarında birincil kaynaklardan olan cönk ve mecmualar, sözlü gelenekten yazıya aktarılan verilerin en somut belgeleridir. Bu çalışmanın temelini oluşturan ve Anadolu Hatayîleri'ne ait yeni şiirlerin tespit edildiği yazma eserler hem fiziksel özellikleri hem de içerdikleri metinlerin çeşitliliği bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada tespit edilen metinlerin bibliyografik künyelerini ve muhteva özelliklerini netleştirmek amacıyla, incelemeye konu olan şiirlerin sunumundan önce çalışmada istifade edilen cönkler ve mecmualar hakkında muhtasar bilgi sunulması, bulguların bilimsel zemini açısından gereklilik arz etmektedir:

1 numaralı mecmua: 1880'de Divriği Küçük Gariboğlu tarafından yazılmıştır ve 68 yapraktır. Asıl nüsha, Divriği'nin Karakale köyündeki Hüseyin Demirtaş'ta bulunmaktadır. İçinde 23 şairin (*Aşıkî, Bende, Dedemoğlu, Dertli, Derviş Ali, Er Mustafa, Fedayî, Gevheri, Hayri, Hüseyin, İsmail, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Niyazî, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefilî, Sıtkı, Sultan Hatayî, Şah Hatayî, Veli, Viranî, Viranî Abdal*) 78 şiiri yer almaktadır:

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 4:

Cönkün aslı Kangal'ın Karanlık köyündeki Ali Ekber Öztürk'tedir. Cönte 26 şaire (*Budala, Deli Boran, Fedai, Feyzî, Fuzulî, Hasretî, Hatayî, Hulkî, İrfanî, Kemterî, Kul Himmet, Muradî, Mehmed, Nesimî, Noksanî, Pehlül Divane, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Kul Himmet, Sefil Mehmet, Şi'rî, Veli, Viranî, Visalî*) ait 58 şiir bulunmaktadır.

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 7: Aslı, Divriği'nin Karakale köyündeki Hüseyin Demirtaş'tadır. Cönk toplam 123 yapraktır. İçinde 40 şairin (*Asrî, Arif, Âşık Umman, Budala, Cafer, Cefai, Derviş Ali, Dertli, Dedemoğlu, Deli Boran, Fedai, Feryadî, Gedai, Gevherî, Gulamî, Hasretî, Hatayî, Hüseyin, İsmail, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Kul İsmail, Kul Sevindik, Miratî, Nesimî, Noksanî, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Ahmet, Sefil Ali, Sefil Edna, Sıtkı, Sırrı, Şem'i, Şi'rî, Teslim Abdal, Veli, Viranî, Visalî*) 140 şiirine yer verilmiştir

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 9: Tokat kaynaklı olup Abdülfettah Mahallesi'nde oturan Deli Mehmetoğulları'ndan Mustafa oğlu Hasan Emirî Ahmet tarafından 1320 (1904) yılında tutulmuştur. Cöngün tamamı 135 olup içinde 54 şairin (*Abdal, Ali Hubiyar, Âşık, Abdal Dede, Aşıkî, Âşık Hasan, Âşık Garib, Azizî, Budala, Can Hatayî, Dehman, Deli Boran, Dertli Kerem, Dedemoğlu, Deruni Baba, Derviş Ahmed, Derviş Musa, Derviş Ena.Ş, Derviş Ali, Em'rullah, Fuzulî, Hatayî, Hüseyin, Hüseyin Abdal, Kul Himmet, Kul Himmet Üstad, Karacaoğlu, Kaygusuz, Kul Yusuf, Mirati Baba, Nihani Baba, Noksanî, Nutkî, Pir Sultan Abdal, Sefil Ahmed, Sefil Ali, Sefil Mehmed, Seyyid, Sefil Hasan, Sefil Öksüz, Sefilî, Sefil Türabi, Sürürî*) 146 şiiri bulunmaktadır. Ayrıca mahlası belli olmayan 12 şiir kayıtlıdır. 2.-15.

yapraklarda maniler bulunmaktadır. Cönkün sonlarına Bekar, Evli destanları, “Geyik Destanı” yazılmıştır.

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 10: Aslı Divriği Anzağar köylü Garip Tuncer’de bulunmaktadır. 54 yaprak olup Divriği yöresinde tutulmuştur.

Cönte 42 âşığa ait (*Âşık, Ârifoglu, Abdal, Budala İsmail, Derviş Süleyman, Dertli, Dedemoğlu, Esirî, Eşrefoglu, Fedayî, Gevherî, Hasretî, Hatayî, Hüseyinî, Kusurî, Kul Sıtkı, Kul Mustafa, Kul Himmet Üstâd, Kul Fakir, Kemter, Noksânî, Pir Sultan Abdal, Sultan Muhammed, Sofioğlu, Sefil Öksüz, Sefilî, Sadıkî, Şîr’î, Türabî, Teslimoglu, Teslim Abdal, Velî, Viran Abdal*) 87 şiir, söyleyeni bilinmeyen 10, toplan 97 şiir mevcuttur.

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 12: R. 1316 (M. 1900) yılında Divriği’nin Venk köyünde tutulmuş olan bu cönkün aslı Divriği’nin Mursal köyündeki Kalaycı Kamber’dedir. 55 yaprak olan cönte, 30 şairin (*Ali, Dertli, Dertli Kemter, Deli Boran, Esirî Baba, Feyzî, Gevherî, Hasan Dede, Hasan Paşa, Hatayî, Hüseyin, İsmail, Kabulî Baba, Kalender Baba, Karacaoğlu, Kemter, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım, Kul Safî, Kusurî, Nesimî, Noksânî, Pir Mehmet, Pir Sultan Abdal, Sadık Baba, Şem’î, Teslim Abdal, Veli, Viranî, Zekayî*) 99 şiir bulunmaktadır.

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 20: Toplam 117 yaprak olan cönkün aslı Gürün’ün Külahlı köyündeki Cafer Kaplan’da bulunmaktadır. T olup. XIX. yüzyılda tutulmuştur. Yazısı okunaklı ve düzenlidir. Cönte iki ayrı yazı karakteri vardır. Cönte yer alan şairlerin şiirleri bulunmaktadır. *Abdal Pir Sultan, Aşıkî, Aşık Muhammed, Aşık Hüseyin, Biçare Kalender, Can Hatayî, Dedemoğlu, Dertli, Derviş Ali, Fevziya, Fuzuli, Hakkı, Hatayî, Hatice Mihrap, Hulki Hüseyin, Hüseyin, İsmail, Kalender, Kemter, Kul Hasan, Kul Himmet, Kuddusî, Kusurî, Muhammed, Nesimî, Noksânî, Pir Sultan Abdal, Sadık, Sefil Abdal, Sefil Ali, Seyyid Budalam, Seyyid Nesimî, Seyyid Nizamoğlu, Sultan Hatayî, Şah Hatayî, Şekür, Nizamoğlu, Teslim Abdal, Veli, Viranî-Viranî Abdal-Viranî Derviş, Yeminî.* Şiirlerin dışında münacaat, Hz. Muhammed’den şefaât dileme, Kur’an-ı Kerim’den ayetler, Kerbelâ olayı, Miraç hadisesi ve öğütler yer almaktadır.

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 34:

Divriği kaynaklıdır. 1906’da yazılmıştır. Sonunda Latin harfleriyle “Hasan Yalıncaıklı Divriği Aydoğan Köyü 1928” notu düşülmüştür. 62 yaprak ve 12 X 19 cm. boyutundadır. İçinde *Delikanlı, Nazmî, Sadık, Noksânî, Kusurî, Kelamî, Kul Edna, Şah Hatayî, Derviş Ali, Hatayî, Sefil Ali, Ragîbî, Pir Sultan, Sıdkî, Viranî, Feyzî, Cemaleddin, İsmail, Cefalı, Pir Sultan Abdal, Kalender Abdal, Abdal Pir Sultan, Fakir Edna, Nesimî, Dertli, Veli, Budala, Kul Budala, Dedemoğlu, Kul Himmet Üstadım, Derviş Ali, Âşık Hüseyin, Kul, Duran Abdal, Kemterî, Kul Âşık, Arif, Sefil, Feryadî, Hasreti, İradî, Viranî Abdal, Hüsnî, Ziya, Kaygusuz, Deli Şükrü, Kul Mustafa, Pir Sultanın Kızı (Senem), İrşadî, Yunus Emre, Er Mustafa, Öksüz Hızır, Rahmi, Öksüz Abdal, Kul Hatayî, Turabî, Niyazî’nin şiirleri bulunmaktadır. Ayrıca cönte “Saki Duası”, “Salâvat ü Name-i İmameyn”, “Sülâle-i Nebi Aleyhim Ecmain”, “Salavatullahi Teala Aleyhim Ecmain”, “Mualecat-ı Hükame” başlıklı metinler yer almaktadır.*

Doğan Kaya Arşivi, Cönk No 38: Koluvaçık Hacim Sultan Ocağı Dedelerinden Hıdır Koluvaçık’ın elinde bulunan bu cönte 40 şairin (*Abdal Musa, Ahdi, Âşıkî, Can Hatâyî, Dedem Oğlu, Dertli, Derviş Ali, Feyzi, Fuzûlî, Garip Mûsâ, Hakkı, Hatâyî, Hulki Hüseyin, Hüseyin, Hüseyinî, Kalender, Kemter Geda, Kul Hasan, Kul Himmet, Kul Mustafa, Kusûrî, Nesimî, Nizamoğlu, Noksânî, Pir Sultân Abdal, Sâdık, Sefil Abdal, Sefil Ali, Sefil Kul Himmet, Seyyid Budala, Seyyid Nesimî, Seyyid Nizam Oğlu, Sultân Hatâyî, Şâh Hatâyî, Şükrü, Teslim Abdal, Veli, Virânî, Virânî Abdal, Yeminî*) 158 şiiri vardır.

Ali Rıza Öge Mecmuası: Mecmua hakkında geniş bilgiye *Ali Rıza Öge'nin Şiirler Mecmuası* adlı eserde ulaşılabilir (Kaya, 2020). Mecmuanın 217a sayfasında Dost Hatayî'nin bir şiiri kaydedilmiştir.

Doğan Kaya Arşivi, Şah Hatayî Mecmuası: Aslı, İzmir'in Bayındır ilçesine bağlı Yakapınar Köyü'nde emekli polis memuru İsmail Gücar'ın elinde olan mecmuada Hatayî adına kaydedilmiş 345 adet şiir bulunmaktadır. Bunlardan 11 tanesi Can Hatayî mahlasıdır.

Necdet Kurt-Mecmua-1: 641 sayfalık oldukça hacimli şiir mecmuasıdır. Kayıtlı 208 şiirin tamamına yakını, Alevî-Bektaşî inancına sahip şairlere aittir.

İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Cönkü: Kütüphanede 002700024001 numara ile kayıtlı cönk toplam 75 varaktır. 47. Varakta Pir Hatayî mahlaslı bir şiire yer verilmiştir.

Ziya Bey Kütüphanesi 6734: Toplam 21 varak olup içinde 20 şairin (Seyyid Abdal, Pir Sultan Abdal, Şah Hatayî, Kul Himmet, Hüseyin, Müfti, Vafır Niyaz, Süleyman, Veli Dede, Günahkar, Feyzi, Kul Pir Ali, Abdal Musa, Teslim Abdal, Derviş Hüseyin, Derviş Ali, Kul Fazıl, Güneşlioğlu, Kul Çavuş ve Şeyhoğlu) 55 şiiri kayıtlıdır. Şiirlerden Pir Sultan Abdal'ın 11, Şah Hatayî'nin 10, Kul Hüseyin ve Kul Himmet'in ise 6 şiiri vardır.

Ziya Bey Kütüphanesi, 6747: Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü Arşivinde 6747 numara ile kayıtlı olan bu cönk Avcızade Yakup Efendi tarafından tutulmuştur. Cönte, 25 şaire (Hatayî, Niyazî Mısrî, Nesimî, Viranî, Adilî, Kul Hüseyin, Hasretî, Muhammedî, Teslim Abdal, Sefil İsmail, Noksanî, Derviş Süleyman, Kul Hikmet, Kaygusuz Abdal, Yaser, İbrahim, İsmail, Kalenderî, Yunus, Kul Fakirî, Turabî, Kemterî, Şirî, Hüseyinî) ait 95 şiir kayıtlıdır. Cönte onlarca deyişin yanında miraçnâme, elifnâme, devriye ve özel notlar önemlidir.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

İncelenen yazma eserlerde Hatayî mahlasıyla kayıtlı çok sayıda şiir tespit edilmiştir. Bu şiirlerin önemli bir kısmının daha önce yayımlanmadığı belirlenmiştir. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda toplam 38 şiirin literatürde yer almadığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu şiirlerin mahlaslara göre dağılımı şu şekildedir: Can Hatayî'ye ait 20, Sultan Hatayî'ye ait 15, Kul Hatayî'ye ait 2, Pir Hatayî'ye ait 1 şiir.

Şiirlerin dil ve üslup özellikleri incelendiğinde, tek bir şaire ait olmadıkları görülmektedir. Bazı şiirlerde divan edebiyatına daha yakın bir dil ve aruz vezni kullanılırken, bazı şiirlerde ise halk söyleyişine daha yakın bir üslup ve hece vezni tercih edildiği görülmüştür. Bu durum, Hatayî mahlasının birden fazla şair tarafından kullanıldığının göstergelerinden biridir.

Ayrıca şiirlerde yer alan temalar da çeşitlilik göstermektedir. Tasavvufî içerikli şiirlerin yanı sıra, aşk ve sosyal konulara değinen şiirler de bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, farklı şairlerin varlığını destekleyen bir diğer unsurdur.

Çalışmaya esas teşkil eden yazma eserlerde, mevcut çalışmalarda yer verilmemiş olan şu şiirler gün yüzüne çıkmıştır:

Can Hatayî (20 adet)
Sabahtan Şâh'ıma vardım, daha Şâh'ım uykuda
Verelim On iki İmam aşkına
Varalım İmam Hüseyin aşkına
Çağırdım üçler aşkına

Padişah eylemiş ilin üstüne
Hak Gazi kendisi olacak Allah
Birlik makamında beraber gerek
Erenler kan ettim bir mürvete geldim
Aliyyü'l-Murtaza'dır pirimiz bizim
Ali'ye Selman olasin
Mihman hoş geldin hoş geldin
Nene aldanayım dünya ben senin
Nadi Ali okuyan dillere gelsün
Kevserin suyun verdi Şahım Ali Şah-Süvar
O da vücudunda bir gizli sırdır
Yok meydanı değil var meydanıdır
Üstümüze dönen yerdir
Her kaçan baksam âlem nur olur
Tuttum eteğini güzel eldir bu
Mansur olmayınca dâra durulmaz

Sultan Hatayî (15 Şiir)
Hata ittim Hüda için bağışla (9 beyit)

Düvaz İmam derler bana
Kudret nuruyla kırklar ceminde
Tövbe günahımıza Estağfirullah
Hainlere nasip etmen Şah dedi
Erenler gönülden eylen niyazı
Gelen Murtaza Ali'dir Ali
Muhabbetten geçen Hak'tan da geçer
Gülmez muheyyer muhayyer
Ol kadar çilesi makbul sayılır
Anın ki ahdinin imanı yoktur (9 beyit)
Öter bülbül öter güle götürür
Bozulmuş bunca âlem düzelmez oldu
Ser çeşmeden gelür suyun durusu
Dinlemeyenin hakkı hak olmaz

Kul Hatayî (2 adet)
Biz turalım tutmayanda nemiz var
Nerede verildi Gürh-ı Naci

Pir Hatayî (1 şiir)
Hak deyip yoldan ayrılmam

5. SONUÇ

Bu çalışmada, muhtelif cönk ve mecmualarda yer alan Hatayî mahlaslı şiirler bütüncül bir bakış açısıyla incelenmiş ve yapılan karşılaştırmalı analizler neticesinde, daha önce yayımlanmadığı saptanan özgün metinler tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, Anadolu sahasında Hatayî mahlasını kullanan tek bir tarihî şahsiyetin değil, bu mahlası benimsemiş birden fazla şairin varlığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, mevcut literatürde Hatayî mahlasının münhasıran Şah İsmail ile sınırlandırılmasının, metinlerin aidiyeti ve şair kadrosunun zenginliği bakımından yetersiz kaldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında şiirlerine yer verilen Can Hatayî, Sultan Hatayî, Derviş Hatayî, Derdimend Hatayî, Dost Hatayî, Kul Hatayî, Miskin Hatayî, Pir Hatayî, Şeyh Hatayî ve Haşa Hatayî gibi isimlerin biyografik verileri büyük oranda meçhuliyetini korumaktadır. Alanın öncü isimlerinden İbrahim Aslanoglu, "Anadolu Hatayîleri" tasnifiyle bu şairleri birbirinden ayırmaya çalışmışsa da şairlerin kimliklerine dair ayrıntılı bilgi sunamamıştır. Öte yandan, Karadeniz ve Akbulut (2016: 364), doğrudan Hatayî mahlasını kullananlar arasında bir baba-oğul ilişkisine dikkat çekerek; baba figürünün Şah Hatayî, oğulun ise Can Hatayî mahlasıyla maruf olduğunu ifade etmişlerdir.

Şah İsmail'in 1524 yılındaki vefatını müteakip ona manevi bağlarla bağlı olan takipçileri, bilhassa Doğu ve İç Anadolu sahalarında icra edilen cem ve muhabbet meclislerinde bu mirası yaşatmışlardır. Alevî-Bektaşî edebî geleneği içerisinde yetişen pek çok şair; Hatayî, Pir Sultan ve Kul Himmet gibi ekol oluşturmuş isimleri üstat kabul ederek onların mahlaslarını kullanmayı bir gelenek ve teberruk vesilesi saymışlardır. Bu temayül, aynı mahlası taşıyan çok sayıda şairin ortaya çıkmasına sebebiyet vererek metinlerin aidiyet meselesini oldukça girift bir yapıya büründürmüştür. Söz konusu şairler, şiirlerinde kendilerine has biyografik veya tarihî bir veri sunmadıkları müddetçe, merkezî şahsiyetin edebî gölgesinde kalarak anonimleşmişlerdir. Bu durum, anılan şairlerin şahsiyetleri üzerine nesnel ve kesin değerlendirmeler yapılmasını güçleştirmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, hem gün ışığına çıkarılan yeni şiirlerin edebiyat dünyasına kazandırılması hem de halk edebiyatındaki "mahlas problemi" üzerine yapılacak müstakbel araştırmalara metodolojik bir zemin teşkil etmesi bakımından kritik bir önemi haizdir. Anadolu Hatayîleri üzerine yapılacak çalışmaların, yazma eserlerin satır aralarında kalan bu meçhul şairlerin edebî kimliklerini netleştirmede belirleyici olacağı öngörülmektedir.

6. METİNLER

1

CAN HATAYÎ

Sabahtan Şâh'ıma vardım, daha Şâh'ım uykuda
Yüzüm yüzüne sürdüm, ala gözler uykuda

Sordum dudu kumruya, siz ne zaman ötersiz
Biz o zaman öteriz ki, Şâh uyanan uykuda

Gezdim dostum bahçesini, gonca gülün dermek için
Ne duydu ne bağban, cümle âlem uykuda

Ağ gül ile kırmızı gül, ikisi bir bahçede
Bülbüller feryâd ider, cümle kuşlar uykuda

Can Hatayî'im Haydar oğlu, nazar iyle kullarının
Yâ ben kime nazar idem, nazar ehli uykuda
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 10/70)

2

Ta ezelden Muhammed'e salâvat
Verelim On iki İmam aşkına
Ali Takî ile kırdı kâfiri
Kıralım imam on iki aşkına

Belli belli erenlerin yurtları
Yüreğimde yanar oldu odları
Hasan Hüseyin'e olan dertleri
Alalım On iki İmam aşkına

Kabirde bir el çaldı figanı
Mihri darda uğrattılar makamı
Zeynelabidin'e olan cefayı
Alalım On iki İmam aşkına

Gele münkirin inana bu söze
İmam Bakır bir don biçti kıza
İmam Cafer bir kapı açtı bize
Girelim On iki İmam aşkına

Kâzım Musa şu âlemde dilberdir
Musa Rıza'dan Hakk'ın elidir
Bu da imamların tasdik yoludur
Teslim olun On iki İmam aşkına

Takî Nakî okur dilinde
Hasanü'l-Askeri aşk canında
Mehdi gelir derler gözüm yolunda
Gözleyelim On iki İmam aşkına

Can Hatayî'm oniki imamı sevip
Gerçek âşık canı hem başı koyup
Mürüvvet deyip yüzünü yere koyup
Yüz sürelim On iki İmam aşkına
(Ziya Bey Kütüphanesi, Cönk 6747)

3

Dün ü gün arzamanım Kerbelâ
Varalım İmam Hüseyin aşkına
Senden gayrı sermayem yoktur elimde
Verelim İmam Hüseyin aşkına

Sarayın önünden akıyor arklar
Kurulmuş semahlar dönüyor çarhlar
Hani bir özümü kırk bulan kırklar

Bulalım İmam Hüseyin aşkına

Kapıyı açtı kırkların birisi
Yerinden mest oldu cümle varısı
Sarıkaya güzel şahın korusu
Konalım İmam Hüseyin aşkına

Dertli öter seherin bülbülleri
Düvazda İmâm okur tarik yolları
Taze açılmış dost bağının gülleri
Derelim İmam Hüseyin aşkına

Can Hatayî'm bu yola belî diye
Çağırışrlar Muhammed Ali diye
Cümlemiz bir ikrar kulu diye
Duralım İmam Hüseyin aşkına
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 7/217-220)

4
Çıktım kırklar yaylasına
Çağırdım üçler aşkına
Yüzümü yerlere sürdüm
Yediler kırklar aşkına

Gelsin benim pirim gelsin
Düşmüşlerin elin alsın
Canım Hakk'a kurban olsun
Yediler kırklar aşkına

Bu dünya bir kuru fakdır
Allah bir Muhammed Hak'tır
Bilenlere sözüm yoktur
Yediler kırklar aşkına

Gelin bu faktan geçelim
Ağı karadan seçelim
Âb-ı Keyser'den içelim
Yediler kırklar aşkına

Can Hatâyî'm der varalım
Dergâha yüzler sürelim
Hoşca canımız verelim
Yediler kırklar aşkına
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 4/16)

5*
Övmüşte yaratmış kendi nurundan
Padişah eylemiş ilin üstüne

* Yasin Suresi, Kur'an'ın 36. suresi olup Medine'de inzal olmuştur. Toplam 83 ayettir. Bu deyiş Seyyit Nesimî adına da kayıtlıdır.

Cemalini görünce salâvat verdim
Cigalar sokulmuş serin üstüne

Vallahi *Kuran*'dır sana sözlerin
Yasin-i Şerif'dir iki gözlerin
*İnnâ fetahnâ*dır senin gözlerin
Vedduhâ inmiştir belin üstüne

Kirpiğin üstünde benler düzülü
İkrarından dönen Hak'tan üzülü
Ak göğsün üstünde *Tebbet* yazılı
Veşşemsi inmiştir kolun üstüne

Alnıma yazıldı böyle bir yazı
Gelin biz de Hakk'a idek niyazı
Ayete'l-Kürsi'yle güzel *İhlas*'ı
Okuyuben geldim yolun üstüne

Can Hatayî'm eydür bir şemsi cırası
Er Rahman'dır iki kaşın arası
Bismillah'tır güzel Elham suresi
Elif lam yazılı elin üstünde
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 68)

6
Evvel Yaradan'a secde kılalım
Hak Gazi kendisi olacak Allah
Dünyada el hakkı yiyen kulları
Cehennem ateşine yakacak Allah

Arayup da Ali Muhammed'i bulunca
Az(ı)rail tatlı cana kıyınca
İs(i)rafil sur düdüğü çalınca
Cümlelerin ruhunu verecek Allah

Hak çağırır pîrimize gel bâri
Saç talibini didârına al bari
Dediler cennettir bunların yeri
Mümine rehberin virecek Allah

Şu dünyada düşmana sır virmesin
Hızır Haydar ile yardım eylesin
Kırklar bizim için Hakk'a söylesin
Günah defterlerin dürecek Allah

Hasan Hüseyin de Horasan'dan kalkıp
Zeynel Abidin'in hâline bakıp
Münkirin yuların başına takıp
Önünde yüz üstü dürecek Allah

Bakır Ca'fer Horasan'dan yürüdü
Mehdi Kâzım Rıza'nın özü bir'di
Takî Nakî Hasanü'l-Askerin işi zâr'dı
Bunların hâline bakacak Allah

Mehdi mağaradan çıkınca Şâm'a
Ol zaman fenâlık idecek kime
Mümin olanlar da irüşür deme
Mümine rahmetin saçacak Allah

Can Hatayî'm erkân böyle çalına
Keselim kurbanı Hakk'ın yoluna
Mümin olan Ebu Kevser kuluna
Mümini cennete salacak Allah
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 129/264-265)

7
İkilik istemez ayn-ı hakikat
Birlik makamında beraber gerek
Gaip yere noksan yaramaz yolda
Can cana merde merde sırra sır gerek

Şükür dergâhına kıldık ihsanı
Bize okudasın sübbül mesanı
Hakikat ilmine kadem basanı
Yoldaşı özünde muteber gerek

Cefaya tahammül belaya kail
Mürebbi hizmetinde oluben sail
Yek cihet musahip mürşid-i kâmil
Küfrü iman kılmaya gerçek er gerek

Sofu odur er sözüne kalmaya
Üstadının buyruğunu salmaya
Aynası pak ola kali olmaya
Erdemde sikkelenmiş ser gerek

Aç gözün gafletten uyan Hatayî
Kıblen ayn-el yakın beyan Hatayî
Sanma ki üstatsın sen **Can Hatayî**
Sen şakir olmaya çok hüner gerek
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 76)

8
Yüz süre süre meydana geldim
Erenler kan ettim bir mürvete geldim
Divana durup eksikliğim ele aldım
Erenler kan ettim bir mürvete geldim

Erenler yerdeki yüze basmazlar

Hal ederler müşküllerin seçerler
Erenler mürvetle kandan geçerler
Erenler kan ettim bir mürvete geldim

Altısında yerler gökler oluptur
Yedisinde kararını buluptur
Mürvet Şah-ı Mervan'dan kalıptır
Erenler kan ettim bir mürvete geldim

Can Hatayî'm ahir figana doyulmaz
Hak'tan gelen yazıklar bozulmaz
Meded mürvet diyen cana kıyılmaz
Erenler ettim bir mürvete geldim
(Ziya Bey Kütüphanesi, 6734/2) (Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 185)

9
Eğer ma'rifetten haber sorarsan
Aliyyü'l-Murtaza'dır pirimiz bizim
Göregeldiğimiz sora gideriz
Kırklardan alınmış dersimiz bizim

Biz kâmiliz kâmile kem bakmayız
Rıza yayından taşra çıkmayız
Cennet cehennem korkusun çekmeyiz
Burda sorulmuştur sorgumuz bizim

Ben kazancımı meydana getirdim
Eksiğim var ise sizler yetirin
Aşına musahip yurdunda oturun
Bir can giydiğidir yerimiz bizim

Şükür olsun gerçeklere baş koştuk
Kalmadı cañımız kürede piştik
Yol kadem farzdır sünnetden geçtik
Bine sayılır birimiz bizim

Can Hatayî'm bizi sofi bilenler
Orda pişman olur burda yalanlar
Bin kana bir mürüvvet koymuş erenler
Ali'nin darıdır darımız bizim
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 7/191-192)

10
Muhammed'i candan sev ki
Ali'ye Selman olasın
Handana yüzler sür ki
Ali'ye Selman olasın

Muhammed'i Hızır bil ki
Cana hakkı nazar bil ki

Her gördüğün Hızır bil ki
Ali'ye Selman olasin

Muhammed'e göz gönül kat
Cehd eyle de rehber yet
Bir kâmilin eteğin tut
Ali'ye Selman olasin

Hasan ile sen var ceme
Hüseyin'siz lokma yeme
Müşahibin sırrın deme
Ali'ye Selman olasin

İmam Zeynel, İmam Bakır
İmam Ca'fer, İmam Kâzım
Şâh Rıza'ya bağla özün
Ali'ye Selman olasin

Takî'den Nakî'ye eriş
Askerî'den bize her iş
Mehdi süreğine karış
Ali'ye Selman olasin

Can Hatayî'm özün ırma
Baktığımdan gözün ırma
Nadana sırrın duyurma
Ali'ye Selman olasin
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 12/12-13)

11
Gaipen bir delil gönderdin
Mihman hoş geldin hoş geldin
Bizi muhabbete kandırdın
Mihman hoş geldin hoş geldin

Delilsiz pirine yettin
Üstümüze yol uğrattın
Erligini isbat ettin
Mihman hoş geldin hoş geldin

İki yad edik bileştik
Şükür didara eriştik
Muhabbet kapusun açtık
Mihman hoş geldin hoş geldin

Bahçelerde elma biter
Dalında bülbüller öter
Şahıma bergüzar yeter
Mihman hoş geldin hoş geldin

Çağla **Can Hatayî**'m çağla
Hak nasip ederse söyle
Bizden Şah'a niyaz eyle
Mihman hoş geldin hoş geldin
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 116)

12
Evvel âhir öldüğün bildikten gerü
Nene aldanayım dünya ben senin
Akibet kabire girdikten gerü
Nene aldanayım dünya ben senin

Yeyüp içersem de hun benim değil
Hülle giyersem de don benim değil
Emanettir canım ten benim değil
Nene aldanayım dünya ben senin

Padişâh olsam da el benim değil
Satun alursam da kul benim değil
Miras benim değil mal benim değil
Nene aldanayım dünya ben senin

Eğer söylersem de söz benim değil
Söyleyen dilimdir köz benim değil
Oğul benim değil kız benim değil
Nene aldanayım dünya ben senin

Şu dünyaya gelen murat almadı
Gelenler de gitti kimse kalmadı
Nice velîler de geldi durmadı
Nene aldanayım dünya ben senin

Can Hatayî'm de özünü bildi
Gecelerde Hakk'a itaat kıldı
Fânî dünya Muhammed'e kalmadı
Nene aldanayım dünya ben senin
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 9/226-227)

13
Rıza Şah İmam kuludur
Nadi Ali okuyan dillere gelsün
Bu yolu erkânı kuran Ali'dir
Nadi Ali okuyan dillere gelsün

İmam Hasan aşkına serden geçerler
Türlü türlü aşk kadehin içerler
İmam Hüseyin aşkına kandan geçerler
Nadi Ali okuyan dillere gelsün

Zeynel Abidin Masum-ı Pâk uludur

İmam Bakır İmam Cafer gülüdür
Musa Kâzım dinde Hak oluptur
Nadi Ali okuyan dillere gelsün

İmam Musa Rıza da Ali kendidir
İmam Haşim imamların bendidir
Mü'min olanın nefsi andıdır
Nadi Ali okuyan dillere gelsün

Taki'ye Naki'ye kurbandır canım
Hasan-ül Askeri'ye çıktı figanım
Muhammed Mehdi sahip-zamanım
Nadi Ali okuyan dillere gelsün

Can Hatayî'm tesbih okur dilinden
Hakkı zikrederim kendi halimden
Bir kemterim nesne gelmez elimden
Nadi Ali okuyan dillere gelsün
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 113)

14
Din Muhammed dinimdir Salli alâ nazik cemal
Kevserin suyun verdi Şahım Ali Şah-Süvar

Hem Sakisin hem sakasın kâinatın aynısın
Bu sırrı kimseler bilmez hub bilir perverdigar

Arş yarıldı çıktı düldül nur-u ayan üryan bile
Ey münafık gel yola eyleme Şahı inkâr

Dediler şu cihanın nuru kimdir kim ola
Şah Hasan Şah Hüseyin Âl-Abâ perverdigar

Çeşmi bedden saklasın ol Hâlık-ı Yekta seni
196 Ol cevahir harmanında sen kalupsun yadigâr

Dediler cömerdlik eyle ey Emirü'l Mü'minin
Cömerdliğin erkânı budur dedi Kaniber sofrası

Can Hatayî'm kanda varsan sen bu vasfı söylegil
“Lâ feta illâ Ali Lâ Seyfe illâ Zülfikâr”

Kerbelayı düştü gamda canlar verenler aşkına
Gözüm yaşım sebil ettim derim: “Ya Ali Seka İmam Hüseyin”
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 20/195-196)

15
Dört kapıyı kırk makamı sorarsan
O da vücudunda bir gizli sırdır
Mürebbi-i müsahibi ararsan

Pir ile rehberin ikisi birdir

Şerikatten tarikate gelesin
Tarikatten marifete giresin
Sırrı hakikatte makbul olasın
Ağ taşa sikke urması vardır

Ağ taşa sikkeyi uramaz her can
Söylet arifi (de) sohbetinden kan
Bir kâmil mürşidin çerağında yan
Mürşidsiz irfana girmesi zordur

Sır açana sır söylemesi güçtür
Gümanda kalanın imanı boştur
Beyhudenin yükü demirdir tucdur
Arifin yükünde cevahir vardır

Can Hatayi'm eydür ikrarım andım
Üstad cür'a verdi meyinden kandım
Muradlar verici benim efendim
Her nerde çağırısam orada vardır
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 20/114-115 / Doğan Kaya Arşivi Cönk No 38 / 66-67)

16
Muhammed Ali'nin da'va kıldığı
Yok meydanı değil var meydanıdır
Muhammed'e kırklar eyledi secde
Ar meydanı değil kâr meydanıdır

Arayıpta yollarında bulasın
Geldiğin dergahtan bir yer alasın
Sakla sırrını settar olasın
Çevir dört barisin gir meydanıdır

Hu dediler bu meydana gelene
Yok dediler bu meydanda yalana
Üç yüz altmış altı harfî bilene
Kör meydanı değil gör meydanıdır

Kırklarda özünü bir eylediler
Anlar cenazesin susuz yudular
170 Deve gördün mü görmedik dediler
Ortada gel eteğin sır meydanıdır

Can Hatayî'm eydür doğru gelirsen
Seversen Mevlâ'yı sâdık yar isen
Mansur'un sırrına ereyim dersin
Al da gel urganın dar meydanıdır
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 20/169-170) (Doğan Kaya Arşivi Cönk No 38/84)

17

“Arş-ı Kürsi” seyretmiştir
Üstümüze dönen yerdir
Gökten inen dört kitap
Okursun mânâsı birdir

Mânâ bilenlere yârdır
Bilmeyene yeri dardır
Yetmiş iki millet vardır
Mezhep ayrı cânı birdir

Ölüp de can virsen gerek
Hayrın,şerrin bilsen gerek
Yedi tâmu tolusı gerek
Âhırının makamı yeredir

Makam sizin ikrâr sizin
Âşinası olmaz pirsizin
İki dinli sabırsızın
Şeytânile şarı yeredir

Şehrinde zengin olanın
İlmine kâdir olanın
Diline mâhir olanın
Edebi,erkânı yerdir

Dinin ilâhiyetin
Bakın taktirine Şâh'ın
Şu âlemde Padişâhın
Adı el dünü yerdir

Can Hatayî'm güllerini
Doğru söylesin yollarını
Oniki İmam kullarını
Cennete makamı yerdir
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 10/76-77)

18

Şah pirimin hayalleri gelince pür-ziya
Her kaçan baksam âlem nur olur
Kuru ağaca nazar etse evliya
Ol gevheri budaklanur pür olur

Pur olup hem birliğe yetmeyen
Özü özünden benliği terk etmeyen
Mürebiden müsahibe yetmeyen
Ol hakikat meclisinde dur olur

Muhabbettir muhabbete katılır
Yalancılar yol içinde atılır

Cesed gider ol ruh Hakk'a yatulur
Olda verir hakikatte sır olur

Başın varüpte Hak yoluna savaşı
Kerbelada kızıl kana bulaşı
Yakın İhlâsı ile Hakk'a ulaşan
İmamlar önünce şehid hor olur

Erenlerden himmet donun giymişim
Hakikatten helal lokma yemişim
On İki İmam katarına uymuşum
Der ki **Can Hatayî** ikrar bir olur
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 202)

19
Sevdikçe sevdim Muhammed Ali'yi
Tuttum eteğini güzel eldir bu
Bezirganım alup mu satmalı
Cevher zümrüt laldır bu

Talip mürşide derdin deşemez
Her talip yükün meydana şeşemez
Talibim ben diyen bu gedikten aşamaz
Sermayesi keskin güzel baldır bu

Mürşidinin buyruğun atmazlar
Sır verüp ikrardan dönmezler
Dinlerinden gayrı din bilmezler
Rahmet bol eylemiş güzel yoldur bu

Talip olan öğüt alur mürşidinden
Nesli Muhammed Ali töresinden
Yetmiş üç melek arasından
Hakikat Hak olan yoldur bu

Sultan **Can Hatayî**'m kaynadı coştı
Aşkın küresinde hal oldu pişti
Yetmiş üç uğrağa uğradı geçti
Sıratı korkusuz yoldur bu
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası 96)

20
Varlığından geç de gel şu meydana
Mansur olmayınca dâra durulmaz
Ne davacı kazan ne davacı ol
Dava ile Hak katına varılmaz

Buna umman derler dalabilirsen
Gevher andan çıkar alabilirsen
Tarik ile teslim olabilirsen

Teslim olmayana sitem sorulmaz

Tabip baştan başa yaragörsene
Ek muhabbet tuzun saragörsene
Al musahibini giregörsene
O ne sindir musahibsiz girilmez

Bay olur muhabbet ehl-i fakirler
Bülbül olan gülistanda şakırlar
Münkire Marvan'a lanet okurlar
Hüseynî kullara sual sorulmaz

Can Hatâyî'm der eri erden seçmenem
Serden geçer muhabbetten geçmenem
Evliya sırrını örter açmanam
Hakikat ehlinin terki verilmez
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 12-25-26)

21
SULTAN HATAYÎ

Hata ittim Hüda için bağışla
Muhammed Mustafa için bağışla

Sofî nesl-i Cüneyt-i Haydar oğlu
Aliyyü'l-Murtaza için bağışla

Hatice Fatma Kanber ile Düldül
Zülfikâr-ı gâza için bağışla

Hasan hulk-ı Rıza'nın hürmetine
Hüseynî Kerbelâ için bağışla

İmam Zeynel İmam Bakır u Câfer
İmam Kâzım Rıza için bağışla

Takî ba Nakî-i Askeri'nin
İmam-ı Mehlika için bağışla

Muhammed Mehd-i sahip zamanın
Eşiğinde geda için bağışla

Bilirim günahım hattan aşıptır
Sen evvel Âl-i abâ için bağışla

On iki İmam nurdur **Sultan Hatayî**
Ki ol nur-ı Hüda için bağışla
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 12/4-5 / Doğan Kaya Arşivi Cönk No 20/40-41)

22

İki cihan serveri
Düvaz İmam derler bana
Özünü yakın eyle varı
Sahip-i Ferman derler bana

Kâinatın aynı menem
Cümle alem mevcudadem
Girdim Adem donuna
Sırr-ı pinhan derler bana

Âleme eylemişim hakkı
Ol iki dinli fasıkı
Gör gönlümdeki paki
Çoklar yaman derler bana

İmamlara ata olan
Mümine şefaatt kılan
Cemaate bizim ilen
Şah-ı Merdan derler bana

Aç gözün Kul Himmet heman
Tanı beni etme güman
Sultan Hatayî Şah Dehman
Sahip-i zaman derler bana
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası 154-155)

39

23

Muhammet Ali çaldı mayamız
Kudret nuruyla kırklar ceminde
Ehl-i Beyt'i sevmek hem sermayemiz
Ali sırrıyla kırklar ceminde

Muhammed Ali kadim yârdır erdir
Kırkların nurudur sırrıdır
Tarık çalıp şitem tercüman vardır
Mansur'un darı Kırklar ceminde

Reddolur talip yoldan çıkarsa
Rehber mürşidin emrini yıkarsa
Lanet olsun hariciye bakarsa
Yolun piri ile Kırklar ceminde

Erenler cem olmuş meydan açarlar
Terk eyleyüp katı halden seçerler
Engür şerbetinden dolu içerler
“Şaraben tahura” oldu Kırklar ceminde

Erenler dolusu meydana geldi
Zakirler telli kitabı eline aldı

Her can dost yaranın buldu
Yerli yeriyle Kırklar ceminde

Musahip aşına püşte yanında
Çınlasın maşrıktan yerli yerinde
Musahipli musahipli yanında
Hakikat kuruldu Kırklar ceminde

Sultan Hatayî mümin Müslim derilir
Ağrımış inciye orda sorulur
Gece gündüz demler sürülür
Demler didarlar Kırklar ceminde
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 61)

24
Gel ha gel halifeler halifesi şah
Tövbe günahımıza Estağfirullah
Dünü günü pervaz kurar mihr-i mah
Tövbe günahımıza Estağfirullah

Men özüm sana yakın eyledim
Sen buyurdun men onu söyledim
İsyân mende hata günah eyledim
Tövbe günahımıza Estağfirullah

Gökten yere her dem yağar yağışlar
Kul günah işler sultan bağışlar
Kul günah işlemezse sultan neyi bağışlar
Tövbe günahımıza Estağfirullah

Himmet eyle gülüm katmayım hâre
Elim uzatmayam yetmeyen yere
Medet mürüvvet dedik biz geldik yola
Tövbe günahımıza Estağfirullah

Sultan Hatayî sücut eyle handana
Zerre can başı ser kana kana
Bu Ali divanı gel ha divana
Tövbe günahımıza Estağfirullah
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 20/47-48 /Doğan Kaya Arşivi Cönk No 38/23-b)

25
Hak cemine getürmeyin haini
Hainlere nasip etmen Şah dedi
Cem evine gelen koyunu
Hak için kardaşlar yer dedi

Talip atasın der yansın erisin
Arslan Ali'm cümlesinden ulusun
Cem evine gelen kurban derisin

Al git rehber ver dedi

Bunda gördüm Muhammet'in düşün
Ali'ye pay çıkardılar onun düşün
Cem evine gelen kurban başın
Mürşidine yetenler yer dedi

Bunda gördüm Muhammet'in Burak'ın
Muhammet Ali'ye verdi durağın
Cem evine gelen kurban yüreğin
Dört kapusu tamam olan yer dedi

Yere düşürüp kanını çiğnemesinler
Ben deli deli söylerim tanlamasınlar
Bu haklı nefestir dinlemesinler
Sultan Hatayî'm yer dedi
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 73)

26
Kadir Mevlâ'm güzel buyruk buyurdu
Erenler gönülden eylen niyazı
Muhammed kafirden din ayırdı
Erenler gönülden eylen niyazı

Niyaz eyleyenler Hakk'a konuktur
Niyaz etmeyenin yayı sınıktır
Mahşer divanında Hakk'a sanıktır
Erenler gönülden eylen niyazı

Niyaz seni pervaz vurur uçurur
Sıratı mizanı doğru geçirir
Ab-i Kevser şerbetinden içirir
Erenler gönülden eylen niyazı

Cehennemden öte gayya kuyusu
Yetmiş bin yıl öteden gelir kokusu
Niyaz etmek erenlerin kapısı
Erenler gönülden eylen niyazı

Niyaz eyleyenler haslar hasıdır
Niyaz eylemeyen Hakk'ın nesidir
Sultan Hatayî'nin başta tacıdır
Erenler gönülden eylen niyazı
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 56)

27
Gelen erenler gelin
Gelen Murtaza Ali'dir Ali
Yezid'e batın kılıcı
Çalan Murtaza Ali'dir Ali

Engine tutar özünü
Yükseğe tutar yüzünü
Kırklar ile bir üzümü
Yutan Murtaza Ali'dir Ali

Sıyrılıp indi ovaya
Süzüldü gitti havaya
Arap donunda ak deveye
Binip çeken Ali'dir Ali

Ahretten gel al yazığı
Âşığa etmen yazığı
Muhammed'e hatem yüzüğü
Yudan Murtaza Ali'dir Ali

Kalb evinden al yan alma
Sararup gül benzin solma
Sultan Hatayî gafil kalma
Cananım Ali'dir Ali
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 221-222)

28
Muhabbetten geçen Hak'tan da geçer

29
Bir âşık yârdan ayrılrsa
Gülmez muhey yer muhayyer
Yalan ile iman bir yerde
Olmaz muhey yer muhayyer

Var bir Pir'den kuşak kuşan
Türap ol da yere döşen
Yalancı olur mu ruşen
Olmaz muhey yer muhayyer

Aslım pirim ol Şeyh Safi
Kalbinde gerek insafi
Zatından olmayan sofı
Olmaz muhey yer muhayyer

Var bir pirden etek tut
Arif ol da oynadığını üt
Kursağında olmayan öğüt
Olmaz muhey yer muhayyer

Ey dedem sende bir hal var
Hal içinde dahi hal var
Sultan Hatayî'de bir gül var
Solmaz muhey yer muhayyer

(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 86)

30

Muharrem içinde matem tutana
Ol kadar çilesi makbul sayılır
Bir orucu bin tavaftan ileri
Bütün çektikleri kemal sayılır

Bunu tutanlara tutması ferman
Yiyenin derdine bulunmaz derman
Bin köprü yaptırsan bir kesin kurban
O da gereğinde fasık sayılır

Bunu tutan mümin tutmayan Yezit
Anın ötesi yok defterin kazıt
Bu sözüm sana hey münkir Yezit
Anlar hacı değil Mervan sayılır

Bunu tutanlar da görmezler azap
Anda Yezitlere eylerler gazap
Bin ahali doyurmak artık çok sevap
Divanda dergâhta makbul sayılır

Bunu tutanlar da Gürüh-ı Naci
Yerde insan gökte melek duâcı
Aşur orucunu tutsa bir bacı
Cennet içinde huri sayılır

Sultan Şâh Hatayî'm sözüm nihane
Rahmetler olsun yasın çekene
Kazancın var ise getir dükkâna
Kazancı olanlar veli sayılır
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 9/61-62)

31

Anın ki ahdinin imanı yoktur
Dönerse destinin damanı yoktur

Bir yol oğlu ile eyle pazarı
Ki zira gönlünün gümanı yoktur

Pir-i Perver ile aşına ol kim
Her biri yahşidir yamanı yoktur

Musahipsiz ile durup oturma
Kaçan bir uğurdur imanı yoktur

Harici canına eyle teberrâ
Ki andan özge hem dermanı yoktur

Hu de gerçeklere hem yalanı yok
Yakın ırak değil zamanı yoktur

Özünü rızaya teslim etmeyen
Torbası başında samanı yoktur

İmamlar yolunda can baş verenler
Yezide zerrece imanı yoktur

Halkı irşat eyle **Sultan Hatayî**
Bundan özge Şah'ın divanı yoktur
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 41)

32
Seherden dinledim bülbüllerin sesin
Öter bülbül öter güle götürür
Gördün mü feleğin ol çürük işin
Her daim zulümü kula götürür

Güllerin arzusu Cennet çaresi
Bülbülün arzusu Cennet korusu
Eyyüp'ün teninden kovan arısı
Her çiçekten almış bala götürür

Dertleştirme beni dertliyim duman
Ferhat Şirin'i sevmiş bir zaman
Ali'm Zülfikar'ı çektiği zaman
Felek bizi halden hale götürür

Dertleştirme beni dertlerim çoktur
Sultan Hatayî'm nefesi haktır
Dediler tamuda hiç odun yoktur
Herkes ateşini burdan götürür
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 91)

33
Medet mürvet Şah İsmail gel yetiş
Bozulmuş bunca âlem düzelmez oldu
Her biri bertaraf oldu bitti iş
Aradan adavet kesilmez oldu

Evliyanın dili gaibe gitti
Şimdiki sofular yolu unuttu
Talibin rehberden korkusu gitti
Talip rehberden sorulmaz oldu

Bir sofuya öğüt vermesi çetin
Ne şeriat bilir ne tarikatin
Katarla mı gider eylesin atın
Ananın misli bulunmaz oldu

Bir ocaktan ocak oğlu gelince
Derilip de nasihatın alınca
Bir kardeşin üstüne bir harf varınca
Gitti bir kaçıları görülmez oldu

Şah Sultan Hatayî'm erenlerin başı
Durmaz ırmak gibi akar gözümün yaşı
Ol Hak ceminden kalkmayan kişi
Şimdi Hak ceminde görülmez oldu
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 108-109)

34
Yedi iklimin başın sorarsan
Ser çeşmeden gelür suyun durusu
Hak Muhammed Ali hem ararsan
İkisi de bir elmanın yarısı

Kalenin ötesi her türlü mermer
Onu alıp satan hemi de bir er
Üç yüz altmış altı piran idi yâr
Muhabbetten gelür onun evvel varisi

Bir kapı açtım kırktır anın dükkânı
Yedi kişidir hem alıp satanı
Üç yüz atmış altı cevher madeni
İçindeki sarraf hem kendisi

Kalenin bendinde bir kuş var döner
Kuşun bedeninde nur kandil yanar
Sultan Hatayî Şah secdeye iner
Âşıklara nişan gül benizin sarısı
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 60-61)

35
Dinle kelimemi atma yabana
Dinlemeyenin hakkı hak olmaz
Gerçek bulmaz halk içinde bahane
Gaziler bilirler güç ile olmaz

Bil terazi mizan kalbin evidir
Hem ehl-i müminin külli varıdır
İblis-i melunlar iman yarıdır
Aslı Mülcem yunmak ile pak olmaz

Asıl nesli bilen kalmaz hiç yolda
Sarrafın işi zer var iken pulda
Balık oldun Yunus dahi gölünde
Boş kanat sallayıp çırpınmak olmaz

Sultan Hatayî hatl etdi bildinsa
Yüzün kara kahlkahayla güldünse
Bir mürşitten Hak nasibin aldinsa
Şerait tarikat vardır hak olmaz
(Doğan Kaya Arşivi-Şah Hatayî Mecmuası, 223-224)

36

KUL HATAYÎ

Gel gönül pirlerin nasîhatini
Biz tatalım tutmayanda nemiz var
Dost muhabbetin muhabbetimize
Biz katalım katmayanda nemiz var

Bize bunu diyen böyle demiştir
Bir lokmayı bin can ile yemiştir
Erenler bir doğru yoldur komuşdur
Biz gidelim gitmeyende nemiz var

Yine hak sendedir sen sana bak
Sen sana bakıp da sen senden kork
İhlâs iman ile niyâzımız Hak
Biz edelim etmeyende nemiz varanlar

Kul Hatâyî ikrarımız güdelim
Biz bizi görelim gayri n'idelim
Yıkık gönülleri ma'mûr edelim
Biz edelim etmeyende nemiz var
(Necdet Kurt-Mecmua-1, s. 467)

37

Mürşit isen müşkilimi halleyile
Nerede verildi Gürûh-ı Naci
Hakk'ın haznesinde arşın katında
Orada verildi Gürûh-ı Naci

Gel ha gel gam ile koma sen beni
Evveli tatlı da sonunda acı
Bir evlat verdin dünya yemişi
Verince tatlı da alınca acı

Verdin benim kısmeti gıdamı
Daim zikr eylerim Bâri Hüdâ'mı
Cebrail cennette yağurmadan Âdem'i
Âdem yok iken kim idi hacı

Virdin benim kısmetimi gıdamı
Dâim zikr eylerdim Bâri Hüdâ'mı
Cebrail cennette yağurmadan Âdem'i
Ruh idi Hak ile konuşan hacı

Âdem fehmi eyleyip kendin bilmeden
Pâk eyleyüp kalp aynasın silmeden
Havvâ Âdem atadan hâsıl olmadan
O ketm etti arşda dâr çeken bacı

Sallanur giderdi mirac yolunda
(I)rast geldi sekiz uçmak şârına
Cennet-i âlâ'da elma dalında
Fatma Ana idi dâr çeken bacı

Hak emri idüp bu (...) yapmadan
Kırklar üryan olup semah tutmadan
Daha Salman o kırklara yetmeden
O kim idi kırklardaki duacı

Hak emri idüp yapmadan
Kırklar üryan olup semah tutmadan
Daha Salman o kırklara yetmeden
Emirü'l-müminin idi kırklardaki duacı

Tâ ezelden bir sırrullâh sır idi
Müminlerin kalb ervahı nûr idi
Ne örsi de ne çekici var idi
Nerde düzeldi Ali'nin Zülfikar'ı kılıncı

Ben bir günahkâr kulum diyorum billâh
Siyah nur örtüsü oldu beytullâh
Körügü gülbeng çekici eyvallah
Orda düzüldi Ali'nin Zülfikar'ı kılıncı

Ezelden kadimdir Ali'nin yolu
Ko disünler sana divane deli
Yüz yirmi dört bin peygamberden ulu
Heft günün urdu ol nurdan tâcı

Kul Hatayî'im eydür yâreli bendim
Tâ ezelden ikrar verdim inandım
Kul Hatâ'm kendini arif mi sandın
Deyiver nerde olur dünyanın ucu

Kul Hatayî'm der ki söyledim sözüm
Söyletme bu özün açık can gözüm
Sağ yanıma baktım solumu gördüm
Arife vücuddur dünyanın ucu
(Doğan Kaya Arşivi Cönk No 34/117–118)

38

PİR HATAYÎ

Muhammed Ali'nin aldım elini

Hak deyip yoldan ayrılmam
On iki İmam'ın tuttum yolunu
Hak deyip yoldan ayrılmam

Mürşidin nefesi Hak nefesidir
Mürşid sözün tutmayanlar asidir
Mürşidin rızası Hak rızasıdır
Hak deyip yoldan ayrılmam

Mürşidin gittiği veli yoludur
Gitme dediğine giden zalimdir
Zahirde batında Muhammed Ali'dir
Hak deyip elden ayrılmam

Hak erenler bir araya derilse
Cümle âşıklara himmet verilse
Aşıkâre Hek gözüyle görülse
Hak deyip elden ayrılmam

Pir Hatayî'm hak bil tuttuğun yolu
Zahirde batında Hak göre seni
Gerçek erenlerden aldım haberi
Hak deyip elden ayrılmam
(İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi, 002700024001/94)

48

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, İ. (1992). *Şah İsmail Hatayî (Divan, Dehnime, Nasihatname ve Anadolu Hatayileri)*. Der Yayınları.
- Atalay, A. A. (2019). *Hatayî Şah-Hatayî-Anadolu Hatayileri Divanı*. Can Yayınları.
- Birdoğan, N. (1991). *Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hatai*. Can Yayınları.
- Cavanşir, B., & Necef, E. N. (2006). *Şah İsmail Hata'i Külliyyatı*. Kaknüs Yayınları.
- Ergun, S. N. (1961). *Hatayî Divanı Şah İsmail Safevî Edebî Hayatı ve Nefesleri*. İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- Eyuboğlu, İ. Z. (1991). *Hatayî, Şah İsmail*. İstanbul.
- İsmailzade, M. R. (2001). *Hatâ'i Şâh İsmâ'îl Safevî Hetai (Külliyât: Dîvân, Nasîhetnâme, Dehnâme, Koşmalar)*. Tahran.
- Karadeniz, B., & Akbulut, A. C. (2016). *Alevi-Bektaşî Şairleri* (Cilt 4). Karamavi Yayınları.
- Kaya, D. (2004). Sivas Kaynaklı Cönklerde Hatayî. *I. Uluslararası Şah Hatayî Sempozyumu Bildirileri* (ss. 177-183). Ankara.
- Kaya, D. (2020). *Ali Rıza Öge'nin Şiirler Mecmuası*. Sivas.

- Köksal, M. F. (2012). Hatâyî'nin Yayımlanmış Divanlarında Bulunmayan Şiirleri. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, (3).
- Macit, M. (2017). *Hatayî Divanı*. İstanbul.
- Memmedov, E. (1966-1973). *Şah İsmayıl Hatayî* (2 Cilt). Bakı: Azərbaycan CCP Elmler Akademiyası Neşriyatı.
- Seferli, E., & Yusifli, H. (2005). *Şah İsmayıl Hetayî Eserleri*. Bakı.
- Şahin, Ş. H. (2011). *Şah İsmail Hatayî Divanı ve Diğer Hatayî Şiirleri*. Pir Sultan Abdal Vakfı Yayınları.

YAZMA ESER KAYNAKLARI

Ali Rıza Öge Arşivi
Doğan Kaya Arşivi
Necdet Kurt Arşivi
Sivas Ziyabey Kütüphanesi El Yazmaları Koleksiyonu